

ASPECTE ALE EVALUĂRII COMPETENȚELOR

Nicoleta BLEANDURĂ

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

nicolle7777@mail.ru

Rezumat: În articol este analizat procesul de evaluare din perspectiva abordării prin competențe în cazurile evaluării formative, certificative și sumative. Este descris procesul de evaluare criterială, ca formă de bază a evaluării competențelor în situații complexe. Sunt cercetate tehnicile și regulile utilizate în procesul de stabilire a criteriilor și a indicatorilor de evaluare. În final, este prezentat un exemplu de evaluare criterială a competenței într-o situație complexă la o disciplină din domeniul informaticii.

Abstract: The article analyzes the process of evaluation from the perspective of approaching it via competences in the cases of formative, certificate and summative evaluation. It describes the process of criteria evaluation as a basic form of the evaluation of competences in complex situations. The techniques and rules used in determining the criteria and evaluation indicators are described. Finally, an example of the criteria evaluation of the competence in a complex situation for a discipline from the field of Computer Science is presented.

Keywords: competence, formative assessment, evaluation indicator, Computer Science.

Cuvinte-cheie: competențe, evaluare formativă, indicator de evaluare, informatica.

Introducere

Deoarece finalitatea de bază a sistemelor educaționale bazate pe APC [11, p.9] este de a forma studenți competenți, evaluarea ar trebui să preconizeze:

1. Cum pot fi evaluați studenții în procesul de dezvoltare a competențelor pentru a-i ajuta în acest sens (evaluarea formativă);
2. Cum pot fi evaluate (recunoscute) competențele deja formate (evaluarea sumativă, certificativă).

Din perspectiva APC evaluarea se bazează pe aprecierea performanțelor în ceea ce privește soluționarea unei situații complexe prin mobilizarea resurselor pertinente. Situațiile de evaluare (SE) ilustrează familia de situații care definește competența vizată și sunt, de regulă, situații complexe de integrare ce respectă următoarele condiții [9, p.11]: corespund competenței evaluate, sunt semnificative pentru studenți și vehiculează valorile pozitive, pe care se bazează sistemul educativ.

Evaluarea formativă

Evaluarea formativă (EF) este integrată în procesul de predare-învățare și are drept scop reglarea activității educative prin colectarea informațiilor utile pentru a adapta predarea la necesitățile studenților. EF este caracterizată de trei etape principale. Prima etapă constă în culegerea informației pentru identificarea progresului și a dificultăților sau erorilor studenților. Apoi, informațiile culese trebuie interpretate pentru diagnosticarea

factorilor principali, care stau la baza dificultăților întâlnite de studenți. Urmează proiectarea unei remedieri, în sensul adaptării activităților profesorului și a procesului de învățare în funcție de interpretările făcute. [1, p.65][4, p.150]. Aspectele importante ale EF pot fi găsite în: [7, p.25].

Conform pedagogiei de integrare (PI), ca formă de desfășurare a instruirii din perspectiva APC, este indispensabil de a evalua în cadrul EF atât competențele, cât și resursele mobilizate ulterior în situații complexe. [4, p.50]. Evaluarea resurselor prin teste clasice constituie o parte a EF și are loc în timpul săptămânilor de învățare punctuală a resurselor. Aceasta permite de a determina/asigura că resursele sunt posedate de către student. [2, p.10]. Modulele de integrare sunt urmate de module de EF. În cadrul săptămânilor de integrare, studenților li se oferă, de regulă, trei situații complexe din aceeași familie. Prima situație este oferită cu scopul de a învăța studenții să integreze, ea fiind rezolvată în grup cu implicarea activă a cadrului didactic. Ulterior are loc diminuarea rolului profesorului. A doua situație trebuie rezolvată strict individual și este destinată EF a competențelor. În dependență de erorile comise și de criteriile de evaluare este esențial ca profesorul să poată diagnostica dificultățile întâlnite de studenți și să le remedieze imediat. Este propusă, în caz de necesitate, și o a treia situație complexă, tot pentru EF.

Evaluarea competențelor formate

Pentru a determina nivelul de performanță obținut la finele procesului de studiu este importantă *evaluarea sumativă* și *evaluarea certificativă*. În cadrul APC, preocuparea principală este determinarea faptului dacă studentul este competent. Evaluarea doar a competențelor în cadrul *evaluării sumative* ar fi periculoasă din motiv că în cazul eșecului ar fi dificil de determinat cauza. Aceasta ar putea fi sau lipsa, sau incapacitatea articulării și mobilizării resurselor pertinente. Problema ce apare în cazul evaluării atât a resurselor, cât și a competențelor constă în stabilirea ponderii acordate acestora. Deși ar fi logic de acordat doar 25% resurselor, totuși, uneori este mai simplu de acordat 50%. O soluție unică nu există. Fiecare este liber să aleagă soluția cea mai potrivită pentru accentele și prioritățile stabilite. [2, p.11].

În cadrul unui sistem educațional ce se bazează pe APC, *evaluarea certificativă* trebuie să fie focalizată pe evaluarea competențelor în situații complexe, însă ar putea fi evaluate și unele resurse importante. Evaluarea resurselor nu ar trebui să depășească 25% din scorul total acordat la această etapă. [4, p.50]

Evaluarea criterială

Dacă evaluarea resurselor prin teste clasice reprezintă o metodă cunoscută de profesori, evaluarea competențelor rămâne încă un proces pe cât de discutat, pe atât de dificil și complex. Una din tehnicile evaluării competențelor este evaluarea criterială (EC). *Criteriile de evaluare* reprezintă unul dintre parametrii esențiali ai familiei de situații. Un criteriu reprezintă un aspect, o calitate așteptată, un punct de vedere din care este privit produsul pentru a fi evaluat. [4, p.70]. Roegiers compară EC cu un proces de schimbare continuă a ochelarilor. Diferitele perechi de ochelari sunt alese astfel, încât analiza produsului să fie cât mai completă. [8, p.20] [9, p.5]. Exigențele în stabilirea criteriilor sunt [6, p.30][4, p.70]:

1. *Pertinența*. Permite de a stabili că o anume competență evaluată este deținută.
2. *Independența*. Nu se poate evalua de câteva ori unul și același lucru. Independența poate fi realizată prin evitarea *criteriilor absorbante* [8, p.27] – care înglobează alte criterii (ex: „răspuns corect”).
3. *Echilibrul*. Deoarece nu toate criteriile au aceeași importanță, este necesar de a stabili ponderea dintre criteriile minimale și criteriile de perfecționare. *Criteriile minimale* sunt acelea care trebuie stăpânite obligatoriu pentru a declara deținerea competenței, pe când *criteriile de perfecționare* fac referință la calitățile prezența cărora este preferabilă, dar nu și indispensabilă.
4. *Numărul mic* asigură atât evitarea multiplicării și satisfacerea criteriului de independență, cât și reducerea riscului de a căuta în zadar perfecțiunea. Ideal ar fi utilizarea a 3 criterii minimale și a unui criteriu de perfecționare.
5. Criteriile trebuie să permită *evaluarea valorii* produsului.

Există următoarele metode de a formula un criteriu [10, p.19]:

1. Printr-un substantiv cu conotație pozitivă (ex: „pertinența produsului”);
2. Printr-un substantiv și un adjectiv (ex: „ produs adecvat cerinței”);
3. Printr-o întrebare (ex: „Conceptele disciplinei sunt utilizate corect?”).

Cele mai importante criterii pot fi [3, p.5][4, p. 72]: pertinența, corectitudinea, coerența, completitudinea, exactitatea răspunsului, calitatea limbajului, calitatea prezentării, originalitatea produsului, utilitatea socială a propunerilor. Drept criterii minimale sunt utilizate, de regulă, primele patru. Celelalte pot fi criterii de perfecționare. Alegerea acestora depinde de disciplina vizată, obiectivele evaluării, accentele stabilite, specificul disciplinei, nivelul studiilor ș.a. Mai multe criterii utilizate pentru evaluarea competențelor pe diferite discipline pot fi găsite în [10, p.18]. Criteriile utilizate pentru evaluarea competențelor studenților în cadrul științelor reale (inclusiv informatica) pot fi: pertinența produsului, interpretarea corectă a situației, utilizarea corectă a instrumentelor și conceptelor disciplinei, caracterul realist al răspunsului, originalitatea produsului, creativitatea și precizia.

Criteriile sunt prea globale pentru o evaluare eficientă și precisă. *Indicatorii* sunt niște repere observabile în situații ce permit precizarea și operaționalizarea criteriilor, ilustrând gradul de satisfacere a acestora. Exemple de indicatori generici pe discipline pot fi găsite în [4, p.88]. Indicatorii pot fi [8, p.36][6, p.31]: *calitativi* – când precizează o fațetă a criteriului (prezența/absența unui element, nivelul unei calități ș.a.) și *cantitativi* – când furnizează date precise referitor la pragul de reușită a criteriului prin numere, procente ș.a. (ex: 2/3 din adunări sunt corecte). Gestiunea indicatorilor în cadrul evaluării trebuie să respecte anumite reguli [3, p.6][5, p.11]:

1. Indicatorul nu trebuie să fie niciodată unul minimal, indispensabil.
2. Indicatorul doar oferă o indicație referitor la satisfacerea criteriului.
3. Răspunsul ideal nu ar trebui să se reducă la prezența tuturor indicatorilor.
4. Lista de indicatori definită *a priori* nu poate fi considerată exhaustivă.

Evaluarea criterială impune în general următoarele reguli:

1. Regula celor 2/3, propusă de De Ketele în 1996 [9, p.7] constă din 2 părți:

- a. Studentul trebuie să aibă trei ocazii independente de a-și demonstra competența și, în așa mod, de a verifica fiecare criteriu. [8, p.23].
  - b. Criteriul este îndeplinit, dacă cel puțin în două din cele trei ocazii studentul a reușit. [4, p.80].
2. Regula celor 3/4 – ponderea criteriilor minimale trebuie să reprezinte 3/4 din totalul punctajului acordat, deci criteriile de perfecționare – doar 1/4.
  3. Competența nu înseamnă perfecțiune. [9, p.7]. Nivelul maximal poate fi atins, chiar dacă produsul nu este perfect (nu toți indicatorii sunt prezenți).
  4. Deținerea unei competențe înseamnă posedarea cel puțin a nivelului minimal, adică toate criteriile minimale trebuie respectate. Totuși se poate considera suficientă posedarea, în unele cazuri, a cel puțin 2 din 3 criteriile minimale, cu condiția ca al treilea criteriu să fie îndeplinit cel puțin parțial (adică criteriul a fost îndeplinit cel puțin o dată în cele 3 ocazii).
  5. Atunci când nu este posibilă proiectarea a 3 ocazii independente, regula celor 2/3 poate fi transferată [4, p.119] asupra gestiunii indicatorilor, adică de a considera că criteriul este satisfăcut, dacă cel puțin 2/3 din indicatorii lui sunt prezenți. O astfel de utilizare a regulii celor 2/3 trebuie totuși, evitată, deoarece nu există în așa caz 3 ocazii diferite și independente, ci indicatori diferiți referitor la o singură ocazie. [5, p.11].
  6. De regulă, se atribuie același număr de puncte tuturor criteriilor minimale.
  7. Evaluarea criteriu după criteriu este preferabilă celei student după student.
  8. În cazul dubiilor, este preferabilă luarea deciziei în favoarea studentului.
  9. Nivelul maximal ar trebui să fie întâlnit cel mai frecvent. [4, p.125].
  10. Criteriile trebuie comunicate studenților. [8, p.30].

Evaluarea competențelor reprezintă un proces dificil. Gerard și Roegiers afirmă că dificultatea constă în stabilirea echilibrului dintre trei poli: relevanța socială, validitatea internă și fezabilitatea operațională. [2, p.12]. Printre acestea pot fi:

1. Lipsa unui algoritm predefinit de rezolvare a situației;
2. Garantarea echivalenței complexității situațiilor din aceeași familie;
3. Asigurarea că situația este suficient de semnificativă pentru student;
4. Dificultatea de a estima timpul necesar soluționării situației;
5. Dificultatea de a propune 3 ocazii independente; [5, p.12]
6. Dificultatea de a identifica din timp toți indicatorii. [4, p.109]

Exemplu de evaluare criterială

În cadrul cursului „Aplicații Generice”, modulul „Aplicații de prezentare a datelor”, studenții au ca situație complexă crearea unui poster la o temă aleasă, semnificativă pentru viața lor personală sau profesională. Posterele create ar putea fi evaluate prin următoarele criterii minimale (Tabelul 1):

Tabelul 1. Criterii minimale pentru evaluarea posterelor

	Criterii	Indicatori	Prezența indicatorilor	Satisfacerea criteriului
1	Aspectul formatării	1.Formatul/dimensiunile sunt alese corespunzător unui poster. 2.Posterul are un aspect estetic (nu reprezintă un haos). 3.Este respectată balanța dintre text – imagini – elemente grafice. 4.Este menținut spațiul liber. 5.Există un bun contrast dintre text și fundal. 6.Dimensiunea și fontul textului sunt alese corespunzător regulilor de formatare a unui poster. 7.Titlul și sub-titlurile sunt formate corespunzător (tip, dimensiune). 8.Imaginile sunt formate corespunzător (rezoluție, proporții). 9.Secțiunile importante și mai puțin importante sunt formate corespunzător pentru a fi evidentă diferența		
2	Coerența structurii	1.Tema este prezentată în mod logic, clar și consecvent. 2.Tema este bine structurată prin evidențierea ideilor generale. 3.Există indicii clare care ajută la focalizarea atenției asupra ideilor principale și, prin urmare, privitorul poate urmări ușor fluxul acestora. 4.Este evident de unde trebuie de început citirea posterului. 5.Mesajul posterului este clar. 6.Structura planificată este unitară (formează un tot întreg). 7.Numărul de cuvinte este acceptabil.		
3	Pertinența conținutului	1.Oferă informații relevante și pertinente legate de temă și importante pentru tratarea ei. 2.Descrie tema complet, prezentând diverse aspecte. 3.Susține ideile de bază utilizând cifre și date concrete. 4.Datele, exemplele și imaginile grafice sunt semnificative (cu înțeles). 5.Titlul este relevant și provocator. 6.Concluziile și referințele sunt pertinente. 7.Conținutul este clar și ușor de înțeles.		

Conform regulilor precizate anterior, criteriul va fi probabil considerat în acest caz satisfăcut dacă sunt prezenți 5 din 7 (6 din 9) indicatori. În cazul unei discipline informatice,

o atenție deosebită este acordată, în cadrul evaluării posterului, criteriilor de formare și structură. Deși capacitățile de formare computerizată sunt poziționate pe primul loc, relevanța conținutului are la fel o pondere mare, deoarece produsul ar trebui mai întâi de toate să fie creat pentru a îndeplini un anumit scop, conținutul fiind extrem de important în acest sens. Dacă același poster ar fi evaluat în cadrul unor discipline umanistice, aspectul formatării ar fi un criteriu de perfecționare.

În Tabelul 2 sunt prezentate câteva criterii de perfecționare posibile.

Tabelul 2. Criterii de perfecționare pentru evaluarea posterelor

	Criterii	Indicatori	Prezența indicatorilor	Satisfacerea criteriului
1	Creativitate	1.Tema este prezentată într-un mod creativ, original, ingenios.		
		2.Modul de tratare a temei reliefează elemente unice, noi, nemaiîntâlnite.		
2	Interes	1.Posterul menține interesul privitorului.		
3	Prezentare	1.Comunicarea orală este bună prin prezentarea clară a ideilor.		
		2.Durata prezentării este respectată.		
		3.Nu se face referire la notițe (nu se citește de pe foaie).		
		4.Prezentarea a fost făcută cu entuziasm (auditoriul nu s-a plictisit).		

Fiecare profesor va alege probabil unul dintre acestea ca important pentru specificul disciplinei predate, obiectivelor stabilite, nivelului de studii. Posibil unele dintre aceste criterii, considerate de perfecționare în cadrul disciplinelor informatice, ar putea fi criterii minimale în cadrul altor discipline.

Concluzii

Aspectele evaluării competențelor în situații complexe cuprind multe dificultăți. Exemplul de evaluare criterială a competenței de proiectare și formare a unui poster la o temă anumită reprezintă doar un model descris pentru a arăta complexitatea acestui proces care necesită timp și efort. Considerăm totuși că o astfel de evaluare este adecvată evaluării competențelor, căci în așa mod sunt evidențiați indicii concreți, prin care competența poate fi demonstrată/evaluată. În plus, profesorul își poate orienta predarea astfel, încât studenții să fie capabili de a-și dezvolta competențele vizate, satisfăcând criteriile stabilite. Studenții vor fi conștienți de rezultatul pe care trebuie să-l obțină.

BIBLIOGRAFIE:

1. DE KETELE, J. M. L'évaluation conjuguee en paradigmes. *Revue française de pédagogie*. 1993, 103, p. 59-80.
2. GERARD, F. M., ROEGIERS, X. Curriculum et évaluation: des liens qui ne seront jamais assez forts. În: ALVES, M. P., MACHADO, A. *Évaluation et curriculum*, Bruxelles-Porto: De Boek, 2010.

3. GERARD, F. M. L'évaluation des compétences à travers des situations complexes. În: BAILLAT, G., NICLOT, D., ULMA, G. La formation des enseignants en Europe, Bruxelles: De Boeck, 2010, p. 231-241.
4. GERARD, F. M. *Évaluer des compétences. Guide pratique*. Bruxelles: De Boeck, 2009. 207 p. ISBN 978-2-8041-0766-6.
5. GÉRARD, F. M. La complexité d'une évaluation des compétences à travers des situations complexes: nécessités théoriques et exigences du terrain. În: *Actes du Colloque international „Logique de compétences et développement curriculaire : débats, perspectives et alternative pour les systèmes éducatifs”*, Montreal, 2007.
6. GERARD, F. M. L'indispensable subjectivité de l'évaluation. *Antipodes*, 2002, 156, p. 26-34.
7. PHILIP, C. Et si évaluer, c'était observer pour aider? *La nouvelle revue de l'AIS*, 2005, 32.
8. ROEGIERS, X. La pédagogie de l'intégration en bref, Rabat, 2006.
9. ROEGIERS, X. L'évaluation selon la pédagogie de l'intégration : est-il possible d'évaluer les compétences des élèves ? În : TOUALBI-THAALIBI, K. & TAWIL, S. *La refonte de la pédagogie en Algérie – Défis et enjeux d'une société en mutation*. Alger : UNESCO-ONPS, 2005, p. 107-124.
10. ROEGIERS X. L'évaluation des compétences des élèves: enjeux et démarches. Yaounde, 2003.
11. SCALLON, G. Compétences et évaluation : le pouls du Québec. *Résonances, Les enjeux de l'évaluation*. 2005, p. 4-5.